

Samenvatting

Alleenstaande minderjarige vreemdelingen in Nederland: een keuze?

Achtergrond, doelen en onderzoeksmethoden

Achtergrond

Het jaar 2015 werd in Europa gekenmerkt door een hoge instroom van asielzoekers, inclusief alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's). Nederland vormde hier geen uitzondering op.

Het aantal AMV's dat bescherming zocht in Europa, was bijna vier keer zo groot als een jaar eerder (meer dan 96.000 in 2015, tegen ongeveer 23.000 in 2014). Nederland stond op de zevende plaats van bestemmingslanden in de EU, met 3.859 AMV's. Net als in de EU was dit aantal ongeveer vier keer hoger dan in 2014 (984), en kwamen AMV's vooral uit Syrië, Eritrea en Afghanistan.

Doelen en onderzoeksvragen

De vraag waarom asielzoekers terechtkomen in een specifiek land wordt vooral interessant in tijden van plotselinge hoge instroom, zoals in 2015. Het onderhavige onderzoek had als doel inzicht te bieden in de push en pull factoren die een rol speelden in de vlucht van AMV's die in 2015 in Nederland aankwamen. Verder lag de focus van het onderzoek op de processen waardoor deze minderjarigen uiteindelijk in Nederland terechtkwamen, op hun verwachtingen van de voorgenomen bestemming (als die er al waren), en hun tevredenheid met het leven in Nederland – onderwerpen waarover tot nu toe weinig bekend was.

De belangrijkste onderzoeksvragen waren:

- 1 Wat is er bekend over de instroom van AMV's in andere Europese landen in 2015 en over de pull factoren die een rol spelen?
- 2 Wat is de omvang van het AMV cohort dat in 2015 in Nederland aankwam, hoe is het samengesteld wat betreft land van herkomst, leeftijd en geslacht en in welk opzicht verschilt dit van cohorten in eerdere en latere jaren?
- 3 Waarom verlieten AMV's die naar Nederland kwamen hun herkomstland?
- 4 Kozen zij bewust voor Nederland en zo ja, waarom?
- 5 Hadden zij bepaalde verwachtingen ten aanzien van Nederland? Zo ja, welke, en zijn die uitgekomen?
- 6 Zijn AMV's tevreden met hun leven in Nederland? Waarom (niet)?
- 7 Wat zijn hun toekomstplannen met betrekking tot verblijf in Nederland?
- 8 Hebben zij een aanvraag voor nareis/gezinshereniging gedaan?

In dit vooral kwalitatieve onderzoek zijn verschillende informatiebronnen en onderzoeksmethoden gebruikt om deze onderzoeksvragen te beantwoorden.

De eerste onderzoeksvraag werd beantwoord door gebruik te maken van gegevens van Eurostat, het statistisch bureau van de Europese Unie en door een ad-hoc-vragenlijst uit te zetten onder de Nationale contactpunten (NCP) van het Europees Migratie Netwerk (EMN), in samenwerking met het Nederlandse Nationale Contact

Punt, de afdeling Onderzoek en Analyse van de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND O&A).

Om de tweede onderzoeksvraag te beantwoorden, werden registratiegegevens van de elektronische database Statline van het CBS gebruikt en verschillende publicaties, zoals die van de IND en VluchtelingenWerk Nederland.

Onderzoeksvragen 3 t/m 8 zijn beantwoord door gebruik te maken van de volgende twee methoden:

- 1 Face-to-face-interviews met 45 AMV's uit de top-3 nationaliteiten van het cohort dat in 2015 naar Nederland kwam, namelijk Syrische, Eritrese en Afghaanse AMV's die 14 jaar of ouder waren op het moment van aankomst. De selectie van de respondenten werd gedaan op basis van de leeftijds- en geslachtsverdeling van de respectieve cohort populaties en het aantal inwillingen van de aanvragen voor deze nationaliteiten.
- 2 Zes focusgroepen met experts (voornamelijk jeugdbeschermers van AMV's, maar ook regiomanagers en medewerkers die verantwoordelijk zijn voor het plaatsen van kwetsbare AMV's in pleeggezinnen) van de stichting Nidos, de gezinsvoogdij-instelling die de voogdijtaak voor alleenstaande minderjarige buitenlanders verzorgt.

Resultaten

Instream van het 2015 AMV cohort in andere Europese landen en pull factoren

In 2015 zochten 95.205 AMV's bescherming in de EU (Eurostat, geraadpleegd op 29-3-2018). Dit aantal was ongeveer acht keer hoger dan het jaarlijkse gemiddelde gedurende de periode 2008-2013. Een op de twee AMV's die geregistreerd werden in Europa had de Afghaanse nationaliteit; zij vormden de grootste groep in ongeveer de helft van de lidstaten, gevolgd door Syriërs (16% van het cohort) en Eritreeërs (6%). Een grote meerderheid van het cohort betrof jongens (91%) en meer dan twee derde was 16 of 17 jaar. De jongste leeftijdsgroep (jonger dan 14) vormde slechts 10% van het cohort. Zweden ontving het hoogste aantal AMV's, gevolgd door Duitsland, Hongarije (voornamelijk een transitland) en Oostenrijk. Meer dan drie kwart van alle aanvragen werd geregistreerd in deze landen. De ad-hoc-vragenlijst onder NCP's van de EMN liet zien dat er nauwelijks onderzoek is naar de redenen waarom het 2015 cohort AMV's naar deze Europese landen is gekomen.

Samenstelling van het 2015 AMV cohort in Nederland

De top-3 nationaliteiten in het 2015 cohort waren tezamen verantwoordelijk voor 84% van de totale instroom van AMV's in Nederland (Syrisch 38%, Eritrees 32% en Afghaans 14%). De meerderheid werd gevormd door jongens (83%) en 59% was 16 of 17 jaar. De jongste leeftijdsgroep (jonger dan 14) vormde het kleinste deel (12%). De verdeling naar leeftijd en geslacht van het 2015 cohort leek in het algemeen op die van cohorten in eerdere en latere jaren, waarbij jongens en de oudste groepen de belangrijkste plaats innamen. Wat nationaliteit betreft zijn er echter wat verschillen in vergelijking met eerdere pieken: het recordaantal AMV's kwam in 2000 naar Nederland en bestond vooral uit minderjarigen uit Angola, China, Guinee en Sierra Leone; een kleinere piek in 2009 werd gedomineerd door minderjarigen uit Afghanistan en Somalië. In 2016 en 2017 (toen er een sterke afname was in het totale aantal AMV's) vormden Syrische, Eritrese en Afghaanse

minderjarigen nog steeds de top-3 nationaliteiten,⁶⁸ maar in deze jaren vormden Eritrese minderjarigen de grootste groep.

Migratie naar Nederland

Push factoren

Voor de geïnterviewde AMV's waren de volgende (meestal macro) push factoren van belang: onveiligheid (alle respondenten), oorlog (Syrische respondenten), (langdurige) dienstplicht, tekort aan mogelijkheden voor verdere studie, slechte kwaliteit van onderwijs, tekort aan fysieke en intellectuele vrijheid (Eritrese respondenten), het voorbeeld van anderen die het land verlaten (Eritrese en Syrische respondenten) en het risico te worden gerekruteerd door gewapende groepen (Syrische en Afghaanse respondenten). Soms werden factoren op microniveau gerapporteerd als reden om het herkomstland te verlaten: persoonlijke kwesties en etnisch geweld (voornamelijk Afghaanse respondenten). De redenen waarom minderjarigen die eerst in een derde land in de regio woonden uiteindelijk koers zetten naar Europa waren: zich onveilig voelen door vijandige houdingen en andere negatieve ervaringen, tekort aan toekomstperspectief, culturele verschillen en het voorbeeld van anderen die naar Europa gaan.

Voorgenomen bestemming

Slechts een minderheid van de AMV's in het onderzoek, voornamelijk Syriërs, beschouwde Nederland bij vertrek als bestemmingsland. Geen van de Afghaanse minderjarigen, en slechts een minderheid van de Eritrese AMV's, had bij aanvang de intentie om naar Nederland te komen. Zij vertrokken zonder bestemming in het hoofd (voornamelijk Afghanen), wilden alleen maar in Europa terechtkomen (voornamelijk Eritreeërs), of waren van plan naar een ander Europees land te gaan (voornamelijk Afghanen). Bovendien woonden verschillende Syrische en Eritrese respondenten eerst in een derde land in de regio, waar zij bij aankomst meestal de bedoeling hadden te blijven.

Besluitvorming aangaande vertrek

Familie speelde een centrale rol in de beslissing van de Syrische en Afghaanse AMV's om te migreren. Terwijl de beslissing om te vluchten voor Afghaanse minderjarigen vooral door de familie werd genomen, met weinig inbreng van de minderjarigen zelf, initieerden de Syrische respondenten de vlucht meestal zelf, maar vertrokken zij bijna altijd met instemming van de familie. Veel van de respondenten ontvingen hulp van ouders en/of andere familieleden bij de voorbereidingen en om de reis te financieren. Eritrese respondenten vertrokken zonder hun ouders in te lichten, maar als zij eenmaal op 'veiliger' plaatsen waren (in een buurland of in Europa), zochten ze soms weer contact met hun familie, die hun reis financierde of een smokkelaar regelde. Deskundigen van Nidos herkennen de invloed van de familie met betrekking tot de migratiebeslissing; sommigen hebben de indruk dat ook Eritrese ouders – in het geheim – op de hoogte zijn van de vlucht van hun kinderen.

(Bronnen van) informatie en verwachtingen.

Minderjarigen van wie de bestemming bij vertrek Nederland was, waren meestal goed geïnformeerd over het land, in tegenstelling tot hen die Nederland niet zagen als mogelijke bestemming. De eerste groep had vaker sociale netwerken in Neder-

---

⁶⁸ In 2017 behoorden AMV's met de Marokkaanse nationaliteit ook tot de top-3; ze vormden de derde grootste groep, samen met de Afghaanse AMV's.

land (meestal familie en vrienden), die hen van informatie voorzagen over Nederland (bijvoorbeeld vrijheid, democratie, weinig discriminatie), toekomstperspectieven (onderwijs, werk en carrière) en procedures (zoals asiel en gezinshereniging). Bovendien fungeerden familieleden en vrienden in andere Europese landen en het internet (Syrische respondenten), net als andere asielzoekers of vrijwilligers in vluchtelingenkampen (Eritrese respondenten) als informatiebron. Al deze bronnen lijken het beeld van de respondenten (en/of hun families) van Nederland, maar ook van andere Europese landen, gevormd te hebben. Ongeveer de helft van deze groep respondenten (bijna allemaal Syrisch) overwogen ook andere Europese landen als mogelijke bestemming. Redenen om niet voor deze alternatieven te kiezen waren de volgende: langere procedures, kortere duur van de verblijfsvergunning, een langere periode benodigd voor naturalisatie, niet-eenduidige asielprocedure, discriminatie, een moeilijker taal om te leren en kouder weer.

Van de respondenten die Nederland *niet* als bestemmingsland zagen bij vertrek, had slechts een minderheid informatie over het land. Deze was beperkt tot wat vage associaties met Nederland (bijvoorbeeld 'klein en mooi', 'veel fietsen', 'goed voetbalteam'). Zij kregen meestal informatie over Nederland en andere Europese landen tijdens de reis en vooral als zij in Europa aankwamen (bijvoorbeeld over asiel- en gezinsherenigingsprocedures, speciale voorzieningen voor AMV's, onderwijsmogelijkheden en/of maatschappelijke waarden in Nederland, 'vriendelijke Nederlandse overheid'). Informatie kwam regelmatig van andere AMV's of volwassen asielzoekers, meestal landgenoten. Andere bronnen van informatie waren netwerken van 'kameraden', mensen die zij toevallig tegenkwamen, smokkelaars en het internet. Sociale netwerken in Nederland of andere Europese landen werden in een enkel geval gecontacteerd.

De verhalen van de respondenten laten zien dat de ontvangen informatie, verwachtingen en redenen om (uiteindelijk) naar Nederland te komen met elkaar verweven zijn. De jongeren verwachtten mogelijkheden voor studie, het vinden van werk en het op kunnen bouwen van een carrière op hun eindbestemming, evenals veiligheid, vrijheid en hereniging met hun familie. Voor de respondenten die Nederland *niet* als bestemming zagen, waren verwachtingen aangaande gezinshereniging minder uitgesproken bij vertrek, maar lijken die te zijn ontwikkeld op basis van de informatie die tijdens de reis werd verkregen.

Redenen om naar Nederland te komen/in Nederland terecht te komen

Respondenten *die bij vertrek van plan waren naar Nederland te komen*, noemden de volgende redenen (in volgorde van afnemende frequentie).

- Beeld/reputatie van Nederland met betrekking tot procedures (gemakkelijkere en kortere asiel- en gezinsherenigingsprocedures, langere geldigheidsduur van de verblijfsvergunning, kortere vereiste tijdsperiode om te naturaliseren).
- Beeld/reputatie van Nederland met betrekking tot toekomstmogelijkheden (bijvoorbeeld studie, werk, carrière).
- Beeld/reputatie van Nederland als maatschappij (bijvoorbeeld vrijheid, veilig, tolerant, vrij, niet racistisch, democratisch).
- Bestaan van sociale netwerken.
- Vage positieve associaties met Nederland en Nederlandse mensen (bijvoorbeeld 'leuk', 'mooi(e) huizen', 'land van melk en kaas', 'aardige mensen', 'rustig', 'klein land', 'matig weer', 'goed voetbal').
- Beeld/reputatie van Nederland met betrekking tot voorzieningen voor AMV's.
- Andere voordelen (bijvoorbeeld gemakkelijker taal).

Respondenten die zonder enige bestemming in gedachten gewoon naar Europa wilden, of die eigenlijk van plan waren naar een ander land in Europa te gaan, namen de beslissing naar Nederland te komen niet altijd doelbewust; toeval speelde ook een rol (bijvoorbeeld het simpelweg volgen van leeftijdsgenoten, grenscontrole). Voor sommige respondenten speelden smokkelaars of toevallige ontmoetingen met mensen in Europa een sleutelrol in de komst naar Nederland. De volgende redenen werden genoemd door deze groep respondenten (in volgorde van afnemende frequentie).

- Beeld/reputatie van NL met betrekking tot procedures.
- Vage positieve associaties.
- Simpelweg anderen volgen.
- Beeld/reputatie van Nederland ten aanzien van toekomstmogelijkheden.
- Beeld/reputatie van Nederland als maatschappij.
- Grenscontroles.
- Bestaan van sociale netwerken.
- Beeld/reputatie over Nederland met betrekking tot voorzieningen voor AMV's.
- Andere voordelen (bijvoorbeeld laag aantal asielzoekers, vriendelijke overheid).
- Andere redenen (toeval als resultaat van willekeurige ontmoetingen).

Leven in Nederland

Tevredenheid

De AMV's die meededen aan het onderzoek waren in het algemeen tevreden met hun leven in Nederland, bijvoorbeeld met betrekking tot de organisatie van de samenleving, vrijheid, veiligheid, school, welzijn, levensstijl en de manier waarop zij werden/worden behandeld door de Nederlandse overheid (bijvoorbeeld ontvangst, accommodatie, mogelijkheden voor onderwijs, werk en het ontvangen van geld, voogdij, het hebben van toekomstperspectieven). Sommige respondenten drukten ook ontevredenheid uit (bijvoorbeeld over het Nederlandse gezondheidszorgsysteem, bureaucratie, xenofobie, financiële problemen, heimwee, gebrek aan mogelijkheden voor werk of studie, afgewezen aanvraag voor gezinshereniging). Toch vonden de respondenten in de meeste gevallen dat hun verwachtingen waren uitgekomen, en dat de informatie die zij hadden voor aankomst in Nederland juist bleek te zijn. Afghaanse jongens van wie de asielaanvraag was afgewezen vormden een belangrijke uitzondering, waarbij asiel en veiligheid de belangrijkste verwachtingen waren die niet waren uitgekomen.

Veel respondenten noemden school en onderwijs als bron voor tevredenheid en als verwachting die was uitgekomen. Desondanks waren er ook AMV's die niet tevreden waren, bijvoorbeeld met het lage niveau van het onderwijs dat zij moesten volgen voordat zij de door hen gewenste opleiding konden gaan volgen.

Gezinshereniging

Registratiedata van de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND) (peildatum 31 december 2017; berekeningen WODC) met betrekking tot Syrische, Eritrese en Afghaanse AMV's in het cohort 2015 laten zien dat voor 87,5% van hen een aanvraag is gedaan voor hereniging met ouders en broers/zussen⁶⁹ (9 van de 10 Eri-

⁶⁹ Binnen drie maanden na de inwilliging van het asielverzoek kunnen AMV's een nareisaanvraag indienen voor hereniging met hun ouders onder bijzondere voorwaarden. De broers en zussen van de AMV kunnen verblijf bij

trese en Syrische AMV's en slechts 6 van de 10 Afghaanse AMV's). Als gekeken wordt naar aanvragen waarover een beslissing is genomen, laat het aantal toegewezen aanvragen belangrijke verschillen zien tussen nationaliteiten: 17% van de aanvragen van Eritrese en 16% van die van Afghaanse AMV's werd toegewezen, vergeleken met 82% van die van de Syrische AMV's.

Net als in de cohortpopulatie van top-3 nationaliteiten, vroegen bijna alle geïnterviewde AMV's van wie het asielverzoek was geaccepteerd gezinshereniging aan. In de meerderheid van de gevallen betrof de aanvraag een of beide ouders; ongeveer een derde gaf aan dat er ook een aanvraag voor hun broers of zussen was ingediend. Ten tijde van het interview was een aantal respondenten herenigd met hun ouders en waren sommigen in afwachting van hun komst nadat de aanvraag was ingewilligd. Dit was vooral het geval bij Syrische respondenten. Niet alle ouders kwamen echter daadwerkelijk naar Nederland, ook al was de aanvraag toegewezen. De redenen waren dat het onmogelijk was veilig (uit) te reizen binnen of uit het land van herkomst, dat ouders van gedachten waren veranderd, of onenigheid tussen de ouders.

Gezinshereniging was een essentieel onderwerp voor de AMV's in het onderzoek. De procedure en/of de uitkomst van de aanvraag voor gezinshereniging had implicaties voor veel aspecten in het leven van de respondenten. Het resultaat van de aanvraag was belangrijk voor hun algemene tevredenheid, maar ook voor hun welzijn, schoolgaan, en soms voor hun toekomstplannen. Het al dan niet inwilligen van hun aanvraag had ook invloed op hun relaties met mentoren en jeugdbeschermers.

Toekomstplannen

Ongeacht de uitkomst van hun asielaanvraag, zag de meerderheid van de geïnterviewde AMV's een toekomst in Nederland voor zich, in ieder geval voor de komende tien jaar. Voor veel respondenten waren de belangrijkste redenen hiervoor toekomstperspectieven en/of het aangepast zijn aan de Nederlandse taal en levenswijze. Ongeveer een derde van de respondenten was onzeker over waar zij in de toekomst zouden wonen, omdat dit iets is om samen met de familie te bespreken (in het geval van de Syrische respondenten), of omdat hun situatie zo onzeker is dat zij zich niet kunnen voorstellen hoe hun toekomst er uit zal zien (Afghaanse respondenten met een afgewezen asielaanvraag). Onze bevindingen komen overeen met de ervaringen van de jeugdbeschermers, die opmerken dat AMV's die komen, komen om te blijven.

Het feit dat deze jongeren van plan zijn voorlopig in Nederland te blijven betekent echter niet dat zij andere minderjarigen aan zouden raden om ook op eigen houtje te komen. De helft van de respondenten (allemaal Afghanen of Eritreeërs) zou dit afraden wegens de gevaarlijke reis. Daarentegen zou een grote meerderheid van Syrische respondenten andere minderjarigen adviseren om naar Nederland te komen, meestal vanwege betere toekomstperspectieven.

Slotopmerkingen

Voor de meerderheid van de respondenten was Nederland bij vertrek *niet* de voorgenomen bestemming. Indien AMV's bewust kozen om naar Nederland te komen, waren de meest voorkomende redenen het beeld/de reputatie van het land wat betreft procedures en toekomstmogelijkheden. De meerderheid van de respon-

---

de ouders krijgen op grond van artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) (indien aan de voorwaarden wordt voldaan).

denten die bij vertrek doorgaans vage positieve associaties hadden met Nederland, verzamelde meer informatie tijdens de reis. Sommigen kwamen bij toeval in Nederland terecht.

AMV's in ons onderzoek van wie de asielaanvraag was toegewezen, waren over het algemeen tevreden met hun leven in Nederland. We hebben echter geen AMV's geïnterviewd die volgens hun jeugdbeschermers psychisch niet sterk genoeg waren om deel te nemen aan dit onderzoek en we kunnen de mogelijkheid van sociaal wenselijke antwoorden niet uitsluiten. Wat betreft de migratieverhalen hebben we geen reden om te denken dat bias een rol speelt, aangezien de meeste respondenten openhartig spraken over hoe en waarom zij in Nederland terecht gekomen waren. Het is echter mogelijk dat de verdeling van genoemde redenen om in Nederland terecht te komen, verschillend is in de totale 2015 cohortpopulatie AMV's. Alles samengenomen is het duidelijk dat de AMV's met wie wij spraken graag een toekomst in Nederland willen opbouwen, ongeacht of ze doelbewust of toevallig in Nederland zijn geëindigd, en ongeacht hun verblijfsstatus. Echter, mislukte of uitgestelde gezinshereniging beïnvloedt het welzijn van deze jongeren en kan een obstakel vormen voor hun integratie in de Nederlandse maatschappij.